

VĒSTULES MILDĀI BREHMANEI-ŠTENGELEI

Lūcija Garūta un Milda Brehmane-Štengele (1893–1981) iepazinās kā mūziķes. Garūta dziedātājam rakstīja dziesmas, zinot tās balss plašo diapazonu un emocionalitāti. Gadu gaitā tas pārauga draudzībā, kas ilga līdz pat mūža pēdējām dienām. Nezinu precīzi, kad tas iesākās, bet pēdējos dzīves gadus abas mākslinieces katru vakaru sazvaniņās, tādēļ vēstules pamatā ir tapušas tikai vasarās, kad Garūtai telefona nebija. Tādējādi daudz no pārrunātā palicis mums nezināms.

1973. gada 5. jūlijā

Miļā Mildiņa!

Visu pagājušo nedēļu dzīvoju Dziesmas svētku noskaņā. Varbūt, ka Tev jau rakstīju. Ka arī es dabūju Dziesmas svētku tapšanai roku pielikt: Dziesmu karā [Leonīda] Vignera koris atskaņoja manu [kantāti] "Viņš lido!". Tā kā dziesmu karā simfoniskā orķestra nav, tad uzrakstīju orķestra partijas izveidojumu 2 klavierēm. Pašās jūnija beigās dabūju zināt, ka būtu vēlams izveidojums 2 klavierēm. Rakstīju lielā aizrautībā no 1.–5. jūlijam. Bija daudz ko rakstīt, bet bija liels prieks. Uzausa atmiņā tās dienas, kad es 1961. gada vasarā te tumsā mēnesnīcā dziedāju un spēlēju: "Māte – Zeme, neskumsti, ka dēls tavs zvaigžņu tālēs trauc!" Bij tik gaiši atcerēties tās dienas, kad varēju aizrautībā stundām spēlēt. Vēl aizkaru [vasarnīcā] nebija. Mēness gaismas pilna bija istaba. Tas bija neaizmirstami skaisti!

Lūcija Garūta. Vēstules

Daina Pormale

Lūcija Garūta (1902. gada 14. maijs – 1977. gada 15. februāris) ir rakstījusi daudz. It sevišķi tad, ja šķīris attālums, bijis kas vēstījams, radies kāds samezglojums vai sakāms kas īpašs. Noteikti būtu vairāk vēstuļu, ja mājās nebūtu bijis telefona. Šeit jaunākām paaudzēm būtu interesanti zināt, ka telefons mājās Latvijā nebija pati par sevi saprotama parādība. Tā bija zināma izredzētība pat vēl pagājušā gadsimta 80. gadu beigās! Garūtas dzīvoklī Rīgā telefona pieslēgums gan jau pastāvēja no 30. gadiem. Tādēļ vairāk rakstīto vēstuļu ir tieši vasarā, kad komponistei vasaras mājā telefona nebija. Nozīmīgi ir arī Garūtas rakstītie sveicieni goda dienās, nozīmīgos notikumos, tāpat veltījumi, dāvājot kādu grāmatu, piemēram, "Zvaigznes un zeme" (1969), "Harmonija. I daļa" (1972), nošu izdevumus u. c., jo parasti tie ir kas vairāk – tajos domāts par katru, kuram tas rakstīts – kā atskats un kā vēlējums tālākam laikam. Tad saprotams, cik ļoti Garūta prātā ir turējusi katra sev tuva, pazīstama cilvēka personību, dzīves gaitas, sarežģījumus un centienus...

Garūtas vēstulēm būtu jāatrodas galvenokārt pie to adresātiem, tagad jau viņu pēctečiem, kuri, kārtojot atstātos "papirus", cerams, atrod arī Garūtas vēstules, apsveikumu kartītes, telegrammas. Tās nevar nepamanīt, jo ir skaistas: izvēlētais papīrs, aploksne, piemērota pastkarte (kas brīžam nebija nemaz tik viegli sameklējama) – tas viss atbilda no bērības ieaudzinātai attieksmei. Bet galvenais – skaids, glīts rokkraksts. Maziem, bet viegli salasāmiem burtiem. Bez paviršības. Tā bija cieņa pret adresātu.

Lai šī publikācija ir reizē kā lūgums, aicinājums tiem, kuriem ir kādi komponistes vēstījumi – darīt to zināmu. Tad var rast arvien plašāku iespaidu par Garūtas personību, precizēt dažādus faktus, ko glabā rokkraksti, kas tad iegūst dokumentālu apstiprinājumu tam, ko atceros no bērnībā un jaunībā dzirdētā.

Šajā publikācijā vēlos parādīt Garūtu kā cilvēku, ko pazinu. Pateicoties vēstulēm, ieskicējot dažādas šķautnes, kas varbūt mazāk zināmas. Tāpat tās izgaismo un precizē zināmus faktus, tagad tieši – dokumentāli, apliecinot to, ko atceros no Garūtas stāstītā... Parādīt to plašo amplitūdu, kas saistās ar ģimeni līdz darbam, pasaules plašumam.

Lūcija Garūta (centrā) ģimenes lokā 1954. gadā Vecākos

Kantāti "Viņš lido!" parasti piemin vien kā faktu – veltījumu pirmajam lidojumam. Bēdīgāk, ja tas tiek piedēvēts kā Garūtas "reveranss" tā laika varai – kā to nākas lasīt Rietumu presē 60. gados, tāpat arī vēl nesen tas izskanēja Latvijā (!). Tad tas ir pat traģiski, jo skaids, ka šo vārdu runātāji kantāti laikam nav īsti dzirdējuši, ne arī ieskatījušies partitūrā un nav kaut vai palasījuši tās tekstu, kas ir praktiski apolītisks. Vienīgais, "ko tādu" tajā esmu varējis atrast, ir 'padomju cilvēks' (domāts Jurijs Gagarins – *D. P.*). Mēs visi tolaik tā tikām saukti. Arī pie šī teksta tika pielikts dzejnieces Mirdzas Ķempes pārskatījums, tāpat kā pie operas "Sidrabotais putns", iespējams, ka šis vienīgais (vainīgais...) vārds arī radās šīs konsultācijas laikā, lai teksts būtu laikmetīgāks.

Par to, kāpēc šī kantāte netiek plašāk dziedāta, nepārrunājam. Atceros gan vairākkārt stāstīto par kantātes tapšanu. Visupirms jau lielo prieku un pārdzīvojumu, ka sapnis piepildījies – cilvēks lido! Tam izdevies atrauties no Zemes pievilksanas spēka. Garūta pat izmisīgi ķērusi rakstāmo, meklējusi papīru (abi, kā parasti, steidzīgos gadījumos

rokās nedodas), lai pierakstītu lidotāja vārdu, lai to neaizmirstu... Pēc tam, par to runājot, pasmejāties. Tas pierāda, kāds satraukums un samulsums komponistei toreiz bija. Garūta ļoti pārdzīvoja Gagarina traģisko nāvi. Vēlāk sarakstītā dziesma "Kaija brīnišķā", kas veltīta Valentīnas Tereškovas lidojumam kosmosā, pirmajai sievietei kosmonautei, ir patiesa prieka apliecinājums. Tā ierakstīta pat TV, komponistei pašai pie klavierēm esot, Jāņa Zābera dziedājumā. Tāpat tika sekots amerikāņu lidojumam uz Mēnesi un "pastaigai" uz tā. Tā bija milzīga lidojuma attīstības amplitūda, ko Garūta piedzīvoja savā mūžā.

1974. gada 10. jūlijā

Es strādāju daudz, lasu un laboju, lasu un laboju ["Harmonijas grāmatas" I daļa]. Tās korektūras gan prasa ļoti lielu un uzmanīgu darbu. Nu ir šorīt visa teksta pirmā korektūra pabeigta. Drīz nāks otrā korektūra. Labi, ka man viss tas ir tik saistošs un miļš, – tā kā nevaru teikt, ka darbs būtu grūts. Mažorīgs nu būtu tas, ka pašreiz mums jasmīniem ir ļoti lieli pumpuri un sāk jau vērties vaļā, un rādās baltas ziedlapiņas. Un kresītes ir saplaukušas daudz, daudz! Bērni [māsas Olgas mazbērni – meitu Zvaigznes Pormales (dz. Krastiņas) bērni Daina un Uldis un Guntas Krastiņas meitas Daiga un Zinta] man vienmēr ienes ziedīņus. Kad dārzā bija parādījušās pirmās kresītes, bija sarunājuši, ka ātrāk neplūks, kamēr nebūs uzplaukušas **trīs** kresītes. Tad laimīgi man ienesa manas miļās "darba puķītes", kā mēs kresītes saucam. Jo bērniībā mūsu māmiņa audzēja gar verandas logiem garās vītenu kresītes. Kad tās sāka ziedēt augusta sākumā, tad man vienmēr ielija silts vilnis: drīz sāksies miļā skola! (Toreiz mācības sākās 20. augustā).

1974. gada 31. augustā

Patiesībā jau ir daudz izdarīts. Ernītis [L. Garūtas jaunākā māsa Erna Reinvalde (1908–1988)] 27. augustā nodeva Konservatorijai visu manu pagājušā gada darbu – uz mašīnas glīti pārrakstītu, – ar savu roku ierakstīju visur notiņas. Ir tāda laimes sajūta, ka pirms jaunā mācību gada sākuma tas ir paveikts, ko vēlējos pagājušā mācību gadā veikt, – lai nu būtu spēks tālāk strādāt! Miļā Mīldiņa, gribu Tev pateikt, ka nākošajā nedēļā, t. i., tajā nedēļā, kad Tev šī vēstule pienāks, būs televīzijā divi raidījumi, kurus gribētu lūgt Tevi paskatīties: piektdien, 6. septembrī, plkst. 20.25 būs raidījums "Mūžu dzīvo, mūžu mācies", – tas ir uzņemts krāsās Salaspils Botāniskajā dārzā. Būšot drusku arī Gaismiņa [Gaisma Krastiņa, Dr. biol. (1924–2007), māsas Olgas vecākā meita, Garūtas pirmā krustmeita, kurai veltīta solo dziesma "Bērna sirds"] redzama. Galvenais jau – tie stādi. Sestdien, 7. septembrī, plkst. 19.10 būs raidījums "Mūsu rakstnieki. Mirdza Ķempe". Tur tad nu būs arī Lūcītis šai pašā istabīnā. Redzēs, kas nu no tā visa būs iznācis. Cik būs redzams Lūcītis, cik apkārtējā daba. Uzņēma arī Mirdzas Ķempes ierakstus man dāvētās grāmatās. Jutu, ka nav man spēka atteikt, jo tā ir filma cilvēka piemiņai, kurš jau no dzīves aizgājis. – Ja nu nav labi izdevies, tad piedod! – Ja tā būtu filma par mani, tad būtu bijis vieglāk atteikt. Patiesību sakot, es jau šogad martā atlūdzos no uzņemšanas, kad Konservatorija ierosināja. Bet šoreiz atteikties nespēju. Kā nu būs, tā būs.

VĒSTULES ELVĪRAI LAUVAI

Elvira Lauva (1896–?) ir izcila logopēde, pedagoģe. Viņai ir nozīmīga loma runas terapijas Latvijas vēsturē.

1974. gada vasarā

Miļā Lauviņa. Es Tev stāstīju par savām rūpēm, ka mani aicina runāt televīzijā. Jo vairāk par to domāju, jo lielākas rūpes ir. Man jau dzīvē šad tad Ernīts jūt, ka "balstiņa" dreb (sliktas sirds darbības dēļ) un tad tūlīt pats lej man zālītes, – es dažreiz pat brīnos, kāpēc pašreiz dod zālītes, bet Ernīts jau mana to, ko es pate vēl nemanu. Kā tad nu būs, kad sāks darboties filmas aparāts? Tas viss iznāca tā pakāpeniski. Viņš [Ģirts Nagainis], kad vēl biju Rīgā, piezvanīja, ka gribot atnākt parunāt par to raidījumu. Es

sapratu, ka viņš grib interviju. Ar intervijām bieži iznāk tā, ka stāstot svarīgākais netiek pateikts, nesvarīgais aizņem laiku, – rakstītājs pieraksta vēl citādi, galu galā, interviju lasot, ir vilšanās. Tādēļ es teicu, ka gribu lēni, mierīgi visu uzrakstīt, un viņam iedot. Viņš par to bija priecīgs. Sapratu, ka ierunāšanu lentē varēs vēl izlemt, vai es pate būšu ar mieru runāt, vai arī lasīs Velta Līne. Norunājām, ka viņš atbrauks Vecāķos.

Vecāķos viņš atbrauca ar jauku rozi, tik laimīgs, tik sirsnīgs, it kā mēs būtu veci pazīstami. Izrādījās, ka viņš izfantazējis visu citādi. Sāksies ar Mirdzas Ķempes skaistu, pārdomu pilnu dzeju par dzīves ritumu, – "manis nebūs vairs, – bet dzīve...". No tā izejot,

Ar māsām 1966. gadā – Ernu Reinvaldi (pa kreisi) un Olgu Krastiņu (pa labi)

viņš izdomājis veidot visu kā atceri. Runās cilvēki, kuriem bijusi sadarbība. Viņš vēl bij iecerējis (sakarā ar "Viņš lido!") braukt pie Žermēnas Heines-Vāgneres. Noslēgumā – mani vārdi ar fragmentu no "Viņš lido!" – To visu viņš tik laimīgs stāstīja, ka man tajā brīdī pat neienāca prātā, ka es varētu atsacīt filmu.

Tikai tagad aizvien vairāk saprotu, kāds sarežģīts uzdevums man tas ir sakarā ar manu veselības stāvokli, – "lūdzu, panākat varbūt šeit, lūdzu, te drusku, palabi, – liksim krēslu tā utt." Tie ir šķietami sikumi, bet ko tie man nozīmē! Un pēc visas šādas rīkošanās (kas taču ir nepieciešama, lai filmai gaisma būtu pareiza) man nu ir jābūt elpai. Lai labi runātu!

Dažkārt jādomā tā: mēs esam tā paaudze, kas bija savos ziedu laikos tad, kad tehnikas attīstība vēl bija niecīga. Ja jau nav uzņemts tas, kā es spēlēju kādreiz, kā mēs koncertējām ar maniem četriem miļiem solistiem [domāju, ka te ir runa noteikti par Mīldu Brehmani-Štengeli, Marisu Vētru, Ādolfu Kaktiņu, ceturtā varētu būt Herta Lūse], kāda gan nozīme, ka es tagad vecs nevarīgs cilvēciņš runāju! Lai paliek mani darbi, ja tiem būs lemts palikt tautā dzīviem. Vismaz kaut Klavierkoncerts paliktu! ...

1975. gada 30. janvārī

Miļā, dārgā Lauviņa.

Es jau nu vairākus gadus esmu pieradusi pie tā, ka domās izstaigāju tālus ceļus, domās atvadoties no miļiem, labiem cilvēkiem. Kavējoties atmiņās, man jādomā par to, cik ļoti Pauls Pētersons (1895–1975, agronoms, pianists, Mūrmuižas Tautas universitātes direktors – *red. piez.*) prata dzīvē skaistumu radīt. Nāk prātā šāda aina: drūmā rudens dienā cauri ūdeņiem un dubļiem braucām mašīnā uz Mūrmuižu, kur bija paredzēts koncerts mums ar Māri [Marisu Vētru]. Braucām tajā pašā mašīnā, kur tālajā ceļā devās Zenta [Mauriņa] ar Konstantīnu [Raudivi]. Dubļi, – mašīna cīnās caur tumsu ilgi, ilgi. Ceļš šķiet bezgalīgs. Un pēkšņi, mašīnai pagriežoties, ieraugam uzkalnā brīnumu: lielajā namā, kur mūs gaida, visos logos mirdz sveču liesmas. Cauri tumsai ilgstoši braukušiem, šis pēkšņās gaismas iespaids bija tik spēcīgs, ka palicis dzīvi atmiņā. Šo brīdi atceroties, Māris atvadoties ierakstīja viesu grāmatā:

Per aspera ad astra

Cauri dubļiem uz Mūrmuižu.

(Saprotams, tas bij Mārim raksturīgā stilā, bet, pēc būtības, ļoti zīmīgi).

Ar jaunajām pianistēm 1940. gadā.
No kreisās – M. Melkerte, E. Reinvalde,
R. Pumpure un M. Taškova

Miļā, labā Regīnīte. No
vīras sirds priecājos redzēt Tevi
atkal uz mīļās konservatorijas
ostatnes! Sveicinu Tevi silti!

Lūcis .

2. III 1964.

VĒSTULES REGĪNAI PUMPUREI

Regīna Pumpure (1919–2000) – ļoti talantīga Garūtas klavieru klases absolvente Latvijas Tautas konservatorijā 1940. gada 15. aprīlī. 1940. gadā tika izsūtīta. Garūta

uzskatīja, ka Regīna turpina viņas pianisma (izjūtu, skolu) līniju, ka viņa Garūtas klavierdarbus atskaņo atbilstoši, vistuvāk komponistes izjūtai. Pēc atgriešanās Latvijā pianistes karjera vairs nebija iespējama dažādu iemeslu dēļ... Regīna strādāja Emīla Dārziņa mūzikas vidusskolā, un šo vietu dabūt palīdzēja Garūta. Regīna pārakstīja Garūtas skaņdarbus, ko darīja ar prieku, bet reizē tas bija arī materiāls atspaidis. Viņa sarīkoja arī vairākus koncertus, kur vadīja dziedātājus un instrumentālistus, skatot Garūtas mūzikai. 90. gadi ienesa izmaiņas R. Pumpures dzīvē – viņa kļuva par mecenāti LMA, kurā liktenis bija liedzis studēt, darbojās arī Lūcijas Garūtas fondā, kur viņas padoms un atbalsts ir bijis ļoti nozīmīgs.

1954. gada 3. novembrī

Miļo Regīnīt. Lūdzu, piedod, ka tik ilgi neesmu Tev nekā rakstījusi. Tavu vēstulīti saņēmu tanīs dienās, kad dzīvē mums bij noticis visļauņākais: pēc neizsakāmi smagām slimības dienām nāve atņēma manu mazo labo draudziņu – mūsu Lailiņu. Mans dzīves pavediens pārtrūka, bij grūti ar cilvēkiem runāt; jutu, ka nav arī spēka Tev uzrakstīt. .. Nosūtu Tev vienu klavierdarbiņu. Nupat iznākuši tautas dziesmu dueti un terceti, bet man viņu vēl nav. Drīzumā iznāks tautas dziesmu apdares klavierēm un variācijās, kad būs nodrukātas, tad Tev katrā ziņā gribu nosūtīt. Esmu uzrakstījusi klavieru koncertu mana mazā draudziņa Lailuliņa piemiņai. Pašreiz instrumentēju III daļu. Spēlēs Hermanis Brauns, jo man jau veselība vairs neatļauj pašai spēlēt. Ceru, ka kādreiz dzirdēšu koncertu arī Tavā atskaņojumā. Lūdzu, raksti man, miļā Regīnīt, kā Tev tagad iet. No sirds priecājos par to, ka Tev ir bērniņš, jo bērns jau dzīvē neatsverams draugs.

1957. gada 26. aprīlī

Strādāju ļoti daudz; spēka ir pietiekoši, tik negaidītas un neparedzamas šad un tad darbu pārtrauc sirds lēkmes. Aizvakar atkal ļoti smagi manī mans motorīnš cīnījās deviņas stundas. Pēc tā nogulēju ilgi. Šodien esmu atkal konservatorijā, lai gan īsti spirta sajūta vēl nav. Patreiz viens students nav atnācis, gribu ar Tevi parunāt. Zini, daudzas no cerībām attiecībā uz manu darbu ir pagaidām sabrukušas. Tu laikam zini, ka mana opera "Sidrabotais putns" bij pieņemta operas repertuārā uz 1958. gadu. Nedēļu pēc tam mainījās direkcija. .. Vispirms bij paredzēts, ka jaunā direkcija kopā ar Kult. ministrijas pārstāvjiem noklausīsies vēlreiz operu. Bet dir. Meija izlasīja iepriekš libretu, – kaut kas ideoloģijā viņam nepatīkot. Tā nu es līdz spēlēšanai vēl neesmu tikusi.

Manam putnam būs atkal jāgaida, bet viņš jau pie tā ir pieradis, jo 18 gadus jau viņš gaida, kad varēs lidot.

Šajā vai citā sakarā tika uzaicināta dzejniece Mirdza Ķempe, bet cik zinu, nekādas lielas izmaiņas netika ieviestas ne libretā, ne tekstā, kurus bija rakstījusi pati komponiste. Tas, laikam, bija tolaik nepieredzēts un, iespējams, nepieļaujams precedents, ka arī libretu, tekstu raksta pats autors. "Lūcija Garūta noliekusies dzer no Visuma avota..." jau 1936. gadā savā esejā par Garūtu raksta Zenta Mauriņa. Te gribu piebilst, ka Garūta nebija tikai kāda naiva sapņotāja par lidojumiem, zvaigznēm. Viņu interesē, kā tas un vai ir arī tehniski iespējams. Kopš bērnības Lūciju Garūtu fascinēja cilvēku ilgas pārvarēt zemes pievilkšanas spēku. Lidot. Jau tad viņa sadūrās ar lidojuma grūtībām. Mazais bērns bija izdomājis, ka var lidot, par spārniem izmantojot aiz muguras izplēstu palagu. Lēciens no skapjaugšas beidzās ar pamatīgu sasiņanos. Vēlāk Rīgas Jūrmalā tika redzēti pirmie lidojuma mēģinājumi. Latvijas entuziasti (piemēram, Eduards Pulpe) ātri iekļāvās pasaulē sākušajos lidojumu attīstībā. Tad kara gados sāpīgā atziņa, ka "sapņu" mašīnas kļūst par kara posta līdzdalībniekiem.

Pirmsākumā top dziesma "Nākotnes cilvēks" (1931) – veltīta pirmoreiz veiktajam Atlantijas okeāna pārlidojumam no Eiropas uz Ameriku, kas cieš neveiksmi. Un pamazām rodas arī domas par operu "Sidrabotais putns" (1938). Operai viņa pati sacer libretu – cilvēku savtīguma dēļ jāiet bojā mīlestībai, tāpat "sidraba putnam" – lidaparātam. Opera paliek neiestudēta kā 1938. gadā, tāpat 1958. gadā un arī 1964. gadā, lai gan tā jau bija uzņemta repertuārā...

Strādājot pie operas, Garūta interesējās plašāk par cilvēka reālām iespējām doties tālākos lidojumos, attālinoties no zemes. Arī, vai ir iespēja atrauties no zemes pievilkšanas spēka, vai ir tik spēcīgs materiāls "putnam", kas to izturētu. Te labs sarunu biedrs un konsultants bija māsas Olgas vīrs Roberts Krastiņš (1895–1976) – matemātiķis fiziķis, 20. gados stažējies Potsdamā, ticies ar Albertu Einšteinu, ar kuru viņam bijusi laba sapratne.

Kā liecina R. Pumpures atmiņas, Lūcis (tā viņa dēvē Garūtu) apziņās, ka lidojuma attīstība gājusi tik straujiem soļiem, ka viņas opera vairs nav "īsti atbilstīga laikam" – kas nupat, pavisam nesen bijis sapnis, tagad kļuvis par realitāti. Arī skumdinājusi apziņa, ka sasniegumi tiek izmantoti ne tikai zvaigžņu plašuma pētījumiem. Jā, Garūta bija romantiķe, sapņotāja, neraugoties uz visu, ticēja labajam, bet reizē arī spēja būt redzīga, aptverot dzīves parasti skarbo realitāti.

15. maijā [Hermanis] Brauns spēlēs filharmonijas simfoniskajā koncertā manu Klavieru koncertu. Tad jau es viņu dzirdēt dabūšu. [Leonīds] Vīgners bij gan iestudējis manam kompozīciju vakaram dažas dziesmas ar savu kori. Tās viņš nodziedās Komponistu savienības rīkotajā šī pavasara jaunrades skatē, kurā uzņemti darbi, kas radušies pēc III kongresa. Tad nu tās dziesmiņas arī dabūšu dzirdēt!

Viens jauns prieks man radies. Tu varbūt zini, ka Vīgnera vadībā strādā 110 cilvēku liels Jaunatnes orķestris. Pianists [Valdis] Jancis mācās manu koncertu, jo Vīgners ir ierosinājis šajā pavasarī ar Jaunatnes orķestri atskaņot manu koncertu. Tas, kā saproti, dara man prieku.

1963. gada 31. maijā

Miļā Regīnīte. Tā bija gaiša, miļa, neaizmirstama diena manā mūžā. Nevaru pateikt, cik daudz prieka darīja tā aizrautība, sirsnība, ar kādu bērnu balsis, jaunatnes rokās skanēja manas sirdi izauklētās skaņas. To Jūs visi, mīļie pedagogi esiet izdarījuši! [Tas ir Emīla Dārziņa mūzikas vidusskolas vakars konservatorijas zālē] Miļo draudziņ. Paldies no sirds par to dramatisko spēku, ar kādu Jūs abas ar Anitiņu [vijolnieci Anitu Zaķi] atskaņojāt manu darbu! ["Dramatisks moments" / "Nožēla" (Regret). Kā liecina Garūtas manuskripts, Regret ir šī skaņdarba pirmais nosaukums. Nosaukumu "Dramatisks moments" tas ieguva pēc Otrā pasaules kara, jo bija jautājums – ko nožēlo? Lai gan skaņdarbs tapis

70. gadu jubilejas koncertā 1972. gadā. No kreisās – Leonarda Daine, Leonīds Vigners un Ģederts Ramans

1932. gadā – pēc smagiem personīgiem pārdzīvojumiem] Man liekas, ka šis senās dienās uzrakstītais darbs par jaunu piedzima. No visas sirds paldies! Meklēju Tevi visur ar acīm koncerta beigās, bet neredzēju. Gribējās Tev iedot kaut dažus ziedīņus no savējiem, nedabūju Tev roku paspiest. Paldies, draudziņ, no sirds par “Dramatisko momentu” un par visu to sirsniņu, kādu Tu šī vakara iecerai un gatavošanai esi pielikusi. Paldies! Zinu, ka šis vakars bij arī Tavas sirds iecerējums. Bet, ka tas izvērtīsies tik bezgala silts un sirsniņš, to varbūt nevarēju paredzēt ne Tu, ne es!

1968. gada 27. martā

Miļā, dārgā Regīnīte. Pirms dažām dienām man bija liels prieks dzirdēt no Mildiņas (Br-St.) [Brehmanes-Štengeles], ka viņai ļoti patīcis Vilsona [Severīna, ar viņu Regīna Pumpure iestudēja koncertam Garūtas solo dziesmas], dziedājums jubilejas svinībās, kur Jūs bijāt kopā. Bet radās arī šādas rūpes: pastāstīju Mildiņai, ka Vilsona vakars būs tieši 14. maijā [Garūtas dzimšanas diena], un Mildiņa man izteica lielas bažas, ka viņa paredzot, ka varot iznākt ļoti neērti ar to, ka visi noturēšot to par manu vakaru, rīkotu sakarā ar manu dzimšanas dienu, un, jo sevišķi, ja vēl es mājās neko nerīkojot, ar visiem sveicieniem atnāksot tur. Tā varot iznākt neveikls stāvoklis, ka man sanākot vairāk ziedu nekā solistiem. Man šis jautājums nemaz nebija ienācis prātā, bet ir tiesa, ka es tādā gadījumā justos ļoti neērti. Nedomā, ka ar šo vēstuli vēlos teikt to, lai groza koncerta datumu. Es jau Mildiņai paskaidroju, ka cita datuma nav. Bet ļoti, ļoti gribētu lūgt, ko jau esmu arī iepriekš izteikusi. Es no sirds būtu pateicīga, ja vakars būtu izsludināts kā “Vilsona radošā darba vakars. Programmā Lūc. Garūtas darbi. Koncertā piedalās ... utt.”

Tā taču būtu ļoti labi! Nekādu pārpratumu nebūtu. Vēl jo vairāk tas būtu svarīgi arī, ja man rudenī izdotos klusībā iecerēto jaunā darbu vakaru sarīkot, jo vienā gadā divus kompozīciju vakarus nevar dot, ja tie izriet no autora paša. ..

Gribējās vēl pateikt, ka 26. aprīlī 6. vidusskola rīko manu darbu vakaru savās skolas telpās, kur visi kori un ansambļi, sākot no maziem bērniem līdz lielajiem, dažādos sastāvos dziedās bērnu un jaunatnes dziesmas. Arī tas būs skolas kora vakars, viņu atskaite, kur programmā LG skaņdarbi.

1968. gada 28. oktobrī

Miļā Regīnīte. Nupat, pirms dažām dienām izdevās zinātnisko darbu konservatorijā nodot. Dikti daudz tur bija ko strādāt. Nu

ienāca prātā tāda doma (vai prātīga, vai nē – nezinu). Līdz bērnu un jaunatnes skaņdarbu konkursam atlikuās vairs tikai dažas dienas: pēdējā diena, kad jānodod pastā, ir 30. oktobris. Tā kā laika nebija, biju nodomājusi nekā nerakstīt. Un nu pēkšņi ienāca prātā šāda doma. Man jau gadiem stāv šie mazie klavierdarbiņi [cikls “Rotaļa mežā”], biju iedomājusies, ka viņi būtu izdodami ar mazām ilustrācijām. Nekad neesmu izdevniecībā viņus iedevusi, jo, kad esmu apvaicājusies, nekad nav papīra izdošanai. Laikam jācinās enerģiskāk, bet es jau to nevaru. Un tā ir palicis.

Ienāca prātā, kā būtu, ja iesūtītu viņus konkursam? Ideoloģijas jau nu tur nav. Bet varbūt skolu pirmām klasēm un bērnu dārzos noderētu uzvedumiem. Esmu domājusi gan maziem pianistiem, gan maziem dejojājiem. [Atsevišķi skaņdarbi no cikla ir daudz atskaņoti jauno pianistu vidū. Tie tomēr ir ne vien ļoti izteiksmīgi, bet arī gana tehniski grūti. Vai Latvijā šis skaņdarbu cikls ir bijis iesaistīts arī kādā uzvedumā, nezinu. Bet varu vēstīt par kādu uzvedumu Vācijā 1997./98. gadā. *Eurythmieschuhle Hannover* izrādē pēc brāļu Grimmu pasakas *Der Eisehans*, kurā skanēja Lūcijas Garūtas mūzika no “Rotaļa mežā”. Vēl jāpiezīmē, ka šai diplomdarba izrādei bija lieli panākumi. Tā pēc tam tika iekļauta *Merztheater* repertuārā un spēlēta vēl pāris gadus.]

1969. gada 13. martā

Miļā, dārgā Regīnīte! Tūkstoš paldies Tev! Noticis ir neticams brīnums: abi mani cikli – klavierdarbu un dziesmu cikli – saņēmuši pirmās prēmijas. Tikai Tavām čaklām rociņām, Tavai mīlestībai, Tavai lielai nošu rakstīšanas veiklībai man jāpateicas par to, ka gabaliņi, kurus tā mīlēju, nu aizies pie bērniem un lielajiem. Paldies Tev arī par to, ka mani uzmuudināji, ka nedrīkst dziesmu cikliņu atstāt neuzrakstītu. Tik pēkšņi tas bij! .. Vakar gulēju atkal ar sirdslēkmi, – mani aicina pie telefona [antīks telefons tolaik Garūtas mājā atradās ēdamistabā pie sienas; kad komponistei palika vēl grūtāk ar veselību, tika iegādāts galda telefons ar garu “striķi”, tad sarunas kļuva pietamākas], Ernītis aiziet manā vietā, – un nāk atpakaļ pie manis – raud no prieka! Darbiņi man sirdij ļoti miļi, bet tādu iznākumu, tādu ziņu saņemt nebiju gaidījusi.

1970. gada 15. novembrī

Bija tāds priecīgs noskaņojums, jo izdevniecībai bija nodota mana harmonijas grāmata. Lekcijas nu ir visas – salīku lapas pusēm ciparus, izrādījās, ka pāri par 1400, bez tam vēl uzdevumi. .. Domāju, kādas dienas atpūtišos, bet, redzi, šeit nu ir tā “atpūta”. Tik neizsakāmi labāk ir sēdēt pie savas miļās pulsts. .. Pie miļām klavierītēm būtu vēl labāk – bet tas ir tāls sapnis. Un kaut arī tā būtu utopija, savā sirdi turu cerību, ka vēl kādreiz varēšu vismaz pati sev spēlēt, izfantazēt, kā agrāk. Kad?

Miļas, miļas bučiņas

Lūcītis

Atzīmējot Lūcijai Garūtai 70 gadu jubileju, žurnāls “Māksla” dod iespēju “vienas lapaspuses garumā” izteikt savas pārdomas. To komponiste dara rakstā “Ar sirds degsmi un bijību” (“Māksla”, 1972. gada otrais laidniens).

.. Un vispēdēji, lai man vēl atļauts izteikt vēlējumu. .. Vienmēr sirdī jāpatur bijība pret mākslas cildenumu, apziņa, ka māksla ir jau sirmā senatnē rasts cilvēces dārgums, ko izauklējušas paaudžu paaudzes, arvien mākslas darbiem jaunus veidus rodot. Mākslā cilvēks ir spējis izteikt sevi, rast ceļu uz citu cilvēku sirdīm; māksla ir palīdzējusi cilvēkam kļūt cildenākam, pilnveidojot sevi. .. Kas savu dzīvi mākslai veltī, tam māksla vairāk jāmil par sevi pašu. ..

Vēlos teikt: ir jābūt drosmei pielietot krasas izteiksmes līdzekļus, ja radošais mākslinieks jūt, ka viņa mākslas darbs to prasa; bet ir arī vajadzīga drosmē atteikties no tiem, ja tie nesaistās ar mākslinieka radošo ieceri vai runā preti radošā mākslinieka iekšējai būtībai. Nemirstīgi ir palikuši tie darbi, kurus apgarojusi cilvēka sirds.

Daina Pormale ir Lūcijas Garūtas fonda vadītāja